

Ar pavadinime panaikinę kablelį iš *maze*¹ patenkame į labirintą?

Marija G. Repšytė

Ar pavadinime panaikinę kablelį iš maze patenkame į labirintą? – tekstas apie Walido Sadeko parodą „*Inside Mourning in the Presence of the Corpse*“ („Gedėjime, negyvėlio akivaizdoje“) Hordalando meno centre Bergene, Norvegijoje, 2014 m. lapkričio 11–gruodžio 21 dienomis. Atminties veiksniai, prasidedantys pasakojimu, kuris metodiškai ir idėjiškai yra svarbios minties bei pamokos nešėjas ir kuris yra pasiekiamas individualiais būdais ir galimas plačiai interpretuoti. Tai apie pokalbius su negyvėliu dabarties laike. Apie minimalias, vizualias raiškos priemones, aiškiai apgalvotas ir pritalpintas idėjų bei informacijos. Bet kaip *tai* viskas yra prieinama mums? Šio parodos pristatymas teksto formate – tai reikiamybė atskleisti parodą ir aptarti menininko darbą, kuris gali kuo ramiausiai būti atmestas parodų lankytojų. Kūriniai parodoje – paprastai juodai baltas leidinys ir baltai juodas vienas objektas su vienu užrašu baltoje tuščioje erdvėje. Klausimas, kylantis dažnam parodos žiūrovui: „Ir tai viskas?“ Atsakymas: „Ne“.

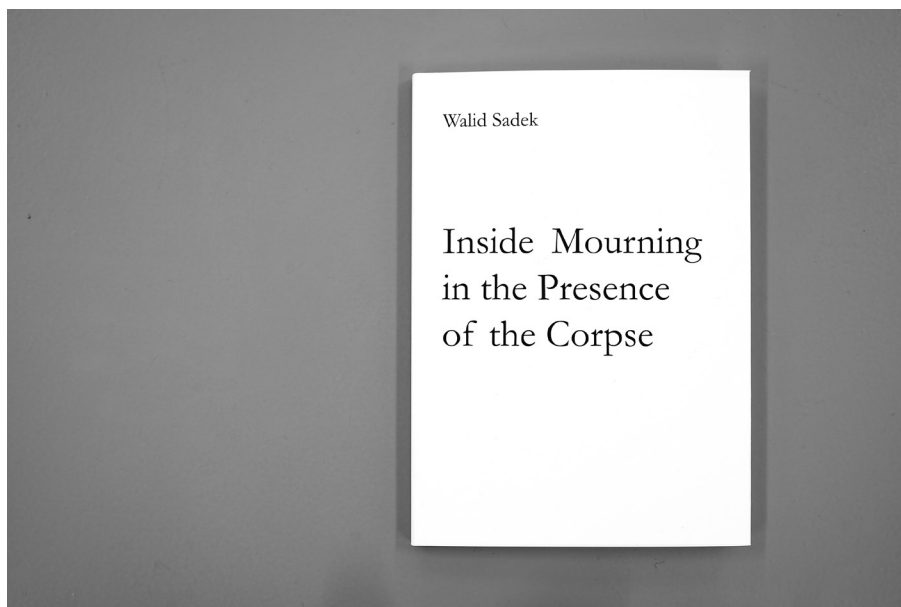
Karaliui buvo pavesta – išvaikščioti visas kapines ir rasti ant medžio kabantį numirėlį, nuleisti jį žemyn ir parnešti. Ieškodamas numirėlio, karalius karstėsi šakomis, rado jį, nupjovė numirėlį laikančias virves ir išlaisvino lavoną. Aimana pasigirdo numirėlio kūne. Karalius pagalvojo, kad gyvybė dar tebeslypi tame kūne ir pradėjo apžiūrinėti nepajudinamą lavono kūną. Spiegiantis juokas prasiskverbė iš jo burnos ir karalius suvokė, kad kūne yra apsigyvenęs vaiduoklis. „Kodėl tu juokiesi?“ – griežtai paklausė jis. Kai tik karalius prašnekėjo, negyvėlis vėl užskrido ant medžio šakos. Karalius ryžtingai pakilo į medį ir vėl nuleido kūną žemyn. Jis pakėlė lavoną nuo žemės netardamas nė žodžio, užsimetė ant peties ir ėmė eiti. Beeinant negyvėlio balsas karaliui užminė mįslę ir pridūrė: „Jeigu žinosi atsakymą ir neatsakysi, – tavo galva susprogs“. Karalius, bijodamas netekti galvos, įminė mįslę, tai negyvėliui sukėlė „patyčių agoniją dejuojant“, jis vėl dingo nuo karaliaus nugaros ir užskrido ant tos pačios medžio šakos. Karalius grįžo prie medžio, nukirto virves, laikančias mirusį kūną, ir gabeno jį per negyvėlių žemes. Balsas lavono kūne uždavė kitą mįslę, į kurią karalius ir vėl turėjo atsakymą. Negyvėlis išgaravo vėl, kad dar kartą būtų nukabintas nuo lemtingos medžio šakos. Tai tęsėsi dvidešimt penkis kartus – tol, kol karalius pats pamatė save taip nustebusį dėl kitos mįslės, užduotos kalbančio negyvėlio. Tempdamas nešulį, karalius neįstengė rasti nedviprasmiško atsakymo. Pagaliau jis pasijuto priblokštas mįslės paslaptinumumu. Karalius ėjo tyliai, jo žingsniavimas priminė plevenančio kūno būseną, mėgaujantis problema tyloje, savo mintyse. Balsas vėl prakalbo: „Gali turėti šį lavoną... Pasiimk jį, aš jau ruošiausi jį palikti.“²

¹ *maze* (anglų k.) – sudėtingas, painus, besijungiančių kelių tinklas; fizinė situacija, kurioje lengva pasiklysti.

² Walid Sadek. *Inside Mourning in the Presence of the Corpse*. Bergen: Hordaland Art Centre, 2014, p. 30–31.

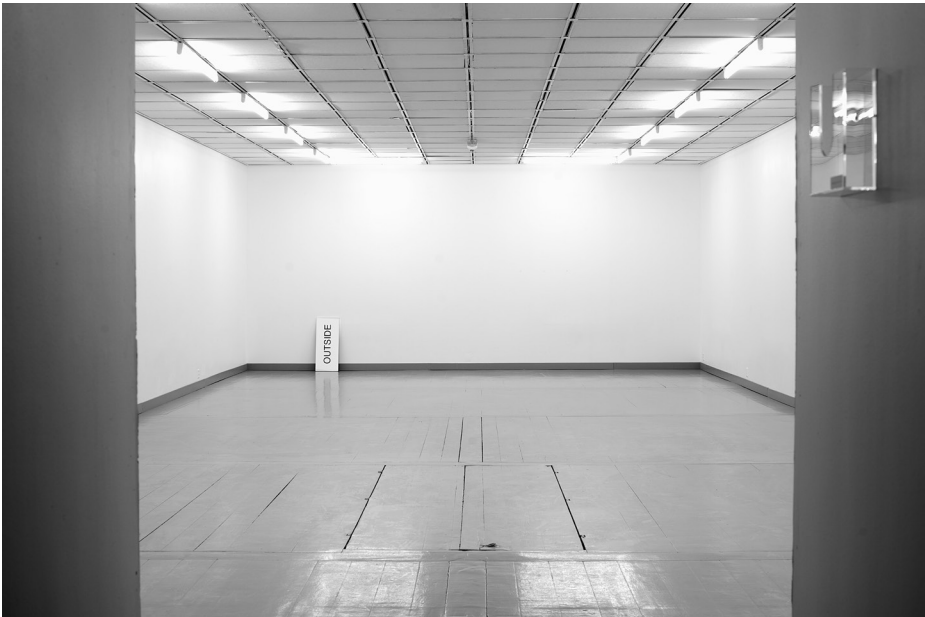
Žmogus nešioja mirusį. Nepalaidotą. Laiko atkarpa, atsidūrus prieš negyvėlį, patalpina žmogų į tylą, į verbalios kalbos išnykimą ir perkelia į pokalbį mintyse. Nuo šnekėjimo pereinama į intensyvų vidinį pokalbį. Libane yra manoma, kad gedėjimas prasideda, kai numiręs žmogus yra palaidojamas. Bet kas įvyksta tada, kai gedulas prasideda mirusiojo dar nepalaidojus, jam vis dar tebesant dabarties laike. Atkakliai gaišintis kartu su negyvėliu, atidėlioti jo laidojimą ir inicijuoti raudojimą *in the presence of the corpse* (lavono akivaizdoje). Tai buvimas kartu su negyvėliu ne kaip su kliūtimi, kurią reikia pamiršti ir palikti, o kvietimas kurti *užtrukimo būseną* bendravimui.

Kablelis buvo panaikintas pavadinime ant parodos leidinio viršelio. Leidinio, kuris pasirodė kaip parodos dalis. Tai nebuvo visiškas kablelio išnaikinimas, tik jo prigesinimas, mėginimas jį uždengti kita materija, lipnia medžiaga, pro kurią dar buvo matyti atspausdintas kablelis. Pirminis leidinio pavadinimas turėjo būti *Viduje, gedėjimas negyvėlio akivaizdoje*. Antrasis pavadinimo variantas atsirado, užklįjavirus kablelį ir sukūrė kitų reikšmingų detalių skaitymą bei jų suvokimą – *Gedėjime, negyvėlio akivaizdoje*. Walidas Sadekas aiškino šiuos pasirinkimus: *Inside*, žodis, atskirtas kableliu, prilygsta erdvei, o *Inside Mourning* yra laikinumo būseną. Įeiti į pavadinimą, įeiti į parodą, įeiti į gedėjimą.

Kablelio prislopinimas nebuvo tik dar vienas bandymas keisti prasmes ir erdves šioje parodos situacijoje. Durys, kurios skyrė parodos erdvę nuo kitų meno centro erdvių, taip pat buvo panaikintos. Liko tik prieš tai buvusios konstrukcijos žymės. Durims išnykus, pastato vidinė erdvė tapo vientisesnė – galerijos erdvė susiliejo su kitomis pastato erdvėmis. Bet praeities laiko ženklai vis tiek buvo regimi.

Įėjimas į parodos erdvę pro nesamus vartus ar duris – tai buvimas erdvėje, dar į ją nepatekus. Erdvės susilieja per žiūrovo matymo ir suvokimo patirtis. *Maze* ir labirintas konstruojasi *tuščioje* erdvėje. Arba objektas kambario gale yra pasiekiamas per *maze* ir labirinto mechanizmą. Walidas Sadekas teigia, kad *maze* ir labirintas yra viliojantys konceptai ir negali būti atskirti – jie turi veikti paraleliai ir kartu. Jų vaidmuo gali būti aktyvus parodos dabartyje, žiūrovo akivaizdoje.

Prisimenant nuotrupas iš Sadeko pokalbio su parodos kuratoriumi Bassamu el Baroni: prancūzų kalboje *maze* ir labirintas yra sinonimai. Šiais abiem žodžiais siekiama sukurti erdvę, kurioje galima pasiklysti. Sadeko manymu, *maze* vizualiai neatrodo kaip labirintas. *Maze* yra konstrukcija su įėjimu ir išėjimu. Būnant joje tau reikia priimti sprendimus – surasti išėjimą. Sadekas siūlo, kad *maze* yra erdvinė konfigūracija, kurioje sukurta galimybė įeiti ir išeiti. Taip pat galima ir pasiklysti. Dėl to, kad *maze* yra įmanoma pasiklysti, tu gali lengvai įeiti ir išeiti. Dėl to, kad įmanoma prieiti prie sprendimo *maze*, – tu gali pasiklysti. Labirintas taip pat turi kažkokį įėjimą. Labirinte nėra į kairę ar dešinę vedančių krypčių ar galimybių pasirinkti, kaip jomis eiti. Labirintas tave nuveda į centrą. Galų gale tu save randi centre. Žinios tave nuveda į centrą, bet tos pačios žinios negali grąžinti tavęs atgal. Į labirintą neįmanoma įeiti ar iš jo išeiti, kaip ir surasti galimybę pasiklysti jame. Tu nepriimi sprendimų labirinte, ir tu nepasiklysti. Labirintas nėra erdvinė konfigūracija, tai yra laikina konfigūracija. Walido Sadeko nedomina estetinės šių konstrukcijų reikšmės ar jų vaizdavimas. Jį domina politinės konotacijos ir konfigūracijų sklaida, jų veikimas permažstant vertes.

Parodos kambario gale buvo matomas objektas, parimusi prie sienos plokštė su užrašu – OUTSIDE. Galvojant apie kūrėjo sumanymą naudoti labirintą ir *maze* parodos erdvėje, mano manymu, vienintelis žodis kambario gale turi būti pasiekiamas šiais dviem būdais – *maze* ir labirinto konstruktais. OUTSIDE, kuris reiškia *už, lauke* arba *iš išorės*. Tu įeini į parodą – patenki į vidų, esi viduje, ir vienas žodis tave perkelia į kitą erdvę, išveda iš *maze* ir labirinto. Ar tai tik – klaidžiojimo pradžia?

OUTSIDE, žodis plokštėje, prisistato kaip objektas, bet tuo pačiu metu yra ir parodos segmentas. Kelionės tikslas – taip pat lyg pakeleivis, sutiktas ir paliktas, norint (iš) žengti iš erdvės. Menininkas materializuoja tuštumą. Išorė perkelta į vidų, pasitelkus vienintelį žodį. *Wall label* (sienos etiketė/darbo pavadinimas) nurodo kitą laikinumą arba atsirandančią tuštumą apmąstymui. Ne tik karalius turėjo užduotį cituojamame pasakojime, ir žiūrovas turi užduotį parodoje. Tai susiję su laiko ir kantrybės paieškomis, arba nuolankumu gaišačiai. Gaištama siekiant surasti išeitį. Nes nei *maze*, nei labirinto sienos nėra matomos, kaip nėra matoma nei menininko asmeninė patirtis, išrašyta sienose. Leidinyje minima, kad menininko kūryba yra neatsiejama nuo asmeninės istorijos – Libano pilietinio karo ir dingusių žmonių, kaip nepalaidotos atminties liudijimo. Vienas įdomiausių dalykų šioje parodoje ir Walido Sadeko kūryboje, kaip apie *tai* jis kalba, kaip *tai* jis pateikia. Žymint nebūtį ir abstrakčius ženklus. Užuominos,

kurios neatstumia, bet skatina gintis ir pamatyti. Pamatyti savaip ir individualiai.

Maze ir labirintas – tai erdvinės situacijos, kuriose veikia tiesos ir savęs ieškojimas, tuo pačiu

metu – ir nuolatinis abejojimas. Šie du konstruktai – *maze* ir labirintas Sadeko parodoje formuoja erdvę svarstyti ir kurti naujus laikinumus. Menininkas nesiekia prispausti prie sienos tragiška savo šalies istorija, bet nori perkelti į po tos tragedijos tebesitęsiančias būsenas. Į gedulą, kuris nesibaigia, nes mirusieji dar nėra palaidoti ir nežinoma, kaip nekaltant *tai* verbalizuoti. Įėjimas į šią erdvę yra leidimas nebijoti pasiklysti ir nerasti išėjimo lauk. Nes, jei *maze* veikia paraleliai su labirintu, gali būti begalė būdų įeiti, klaidžioti, surasti, o gal niekada nieko ir neišvysti. Kaip Sadekas minėjo pokalbyje, nėra jokio OUTSIDE, yra tik čia. Taip pat, jo manymu, atminties perkėlimas į vizualią formą – monumentų kūrimas – yra pastangos sukurti formą kerštui. Ką monumentai ir daro, jie parenka labai specialų, istorinį pasakojimą ir kviečia jį išgyventi, patirti tą vieną, tam tikrą atmintį. Atsisakymas dinamiško, keisto, neproduktyvaus ir galbūt nereikalingo darbo – pamiršti. Mes negalime atsiriboti nuo atminties monumentalizavimo, praeities formų ir nesugebame atverti erdvės pamiršimui.

Walido Sadeko atsakymas į Peterio Meanwellio klausimą, kuris buvo užduotas Sadeko ir parodos kuratoriaus Bassamu El Baroni pokalbio metu Hordalando meno centre, yra teksto pavadinime: *Niekas negali įeiti į labirintą, nes jis nepriklauso besitęsiančiam laikui. Tu gali rasti save labirinte, bet tikriausiai tu negalėsi apie tai niekam papasakoti*³.

³ Prieiga per internetą; <https://www.youtube.com/watch?v=Bq8i5c9aGo4> [žiūrėta 2014 11 27]

Removal of the comma takes us from the maze to the labyrinth? – this text is about Walid Sadek’s exhibition “Inside Mourning in the Presence of the Corpse” in Hordaland art centre, Bergen, Norway, 2014. This text is about a memory. It starts with a story. In general a myth presents a clear thought and the important message/lesson. But at the same time can be understood in many ways and openly interpretive. This text is about a conversation with a corpse in the state of a present. About minimal visual gestures, they were clearly reconsidered and filled with many ideas and information by the artist. But how can *we – the viewer* reach it all? The appearance of this text is important for this artist and for this kind of art practice that could be easily forgotten and refused. Because from the first look it is just one simple black and white publication and one white and black object with one word in white and empty space. The question might have occurred for many visitors of this exhibition: “That’s it?” The answer is: “No.”